

MUDr. Vojtech Okša, CSc., osmdesátiletý – životopisné údaje

- Narodil sa 21. 10. 1928 v Tvrdomesticiach, okres Topoľčany.
 - Absolvoval 8-ročné gymnázium v Trnave.
 - V roku 1956 promoval na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.
 - Nastúpil na interné oddelenie KÚNZ v Nitre.
 - Zložil atestáciu z internej medicíny 1. stupňa.
 - V r. 1961 bol vymenovaný za primára novovzniknutého OKB v Nitre, ktoré postupne vybudoval na Národné referenčné laboratórium SR.
- Akademik Niederland v laudácii k 50-tym narodeninám: „Vďaka neobyčajnej aktivite, umocnenej odbornými znalosťami, podarilo sa mu (V. O.) vytvoriť reprezentatívne pracovisko, ktoré znesie najprísnejšie kritériá.“ [Biochem. Clin. Bohemoslov., 8, 1979, č. 1, s. 64]
- Zložil atestáciu z klinickej biochémie 1. a 2. stupňa.
 - V roku 1973 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu, v ktorej sledoval vplyv zmien koncentrácie elektrolytov v plazme a v erytrocytoch na priebeh EKG (prioritné nálezy).
 - Riešiteľ viacerých rezortných a štátnych výskumných úloh.
 - Od roka 1975 zástupca vedúceho redaktora časopisu

Biochemia Clinica Bohemoslovaca až do ukončenia jeho vydávania v roku 1992.

K tomu vyjadrenia akademika Niederlanda: „Napriek značnému funkčnému preťaženiu prevzal (V. O.) v kritickom období funkciu zástupcu vedúceho redaktora časopisu BCB. Za krátky čas podarilo sa mu skonsolidovať pomery a zásadne upraviť administratívno-organizačnú stránku časopisu.“ [Biochem. Clin. Bohemoslov., 8, 1979, č. 1, s. 64]

„Zaistením tlače v Nitrianskych tlačiarňach sa dostal časopis na podstatne vyššiu technickú úroveň, ktorá umožnila, že mohol byť indexovaný v Excerpta Medica.“ [Biochem. Clin. Bohemoslov., 21, 1992, č. 5–6, s. 321]

- Dlhoročná práca v zdravotníckych odboroch.
- Nositeľ niekoľkých vyznamenaní, napr. striebornej Hippokratovej medaily Slovenskej lekárskej spoločnosti, Medaily B. Guotha (MZ SR) a i.
- V r. 1994 odišiel do dôchodku (aj s ohľadom na závažné zdravotné problémy manželky, ktorá rok nato zomrela).
- Do vysokého veku pokračoval v pedagogickej aktivite na Strednej zdravotnej škole a Univerzite tretieho veku v Nitre.

Adrian Okša

MUDr. Vojtech Okša, CSc. – zakladateľ kontrolného systému v laboratornej medicíne na Slovensku

Když jsem byla požádána o sepsání vzpomínek na spolupráci s prim. Vojtou Okšou, ujala jsem se toho velmi ráda. Spolupráce s panem primářem začala, když mi pan profesor Hyánek přidělil jeden psací stůl s oknem do chodby polikliniky a jednu polici na knihy a chemikálie a prvil: „Tady bude Referenční laboratoř pro klinickou biochemii a Vy se zajedete co nejdříve podívat do Nitra za primářem Okšou, jak tam dělají externí kontrolu kvality, abychom tady v Praze nezaostávali“. A tak jsem se vydala nočním autobusem do Nitra. Pan primář se mě vlídně ujal a ukázal mi jak jeho rutinní laboratoř, tak místo, kde byly chystány vzorky a protokoly pro externí kontrolu kvality na Slovensku. V té době na území Československa existovali dva výrobci kontrolních sér. V moravské metropoli v Lachemě Brno se vyráběla kontrolní séra zvířecího původu Lyonormy. Vzhledem k tomu, že veškeré zázemí pro expedici, vyhodnocení a rozesílání sér měla firma Lachema zajištěná díky financím na výzkumné úkoly, a navíc zde pracovali výzkumní odborníci jak v oblasti biochemických souprav – ing. Vratislav Chromý, tak na slovo vzatý odborník přes statistické vyhodnocování – RNDr. Jiří Fischer, i s ohledem na to, že od ministerstva zdravotnictví se tehdy nedala očekávat dostatečná finanční podpora k pravidelnému pokrytí celostátních kontrol,

dohodla se vedení české s slovenské Referenční laboratoře s výzkumem Lachemy na užší spolupráci. Lachema Brno bude poskytovat séra a statisticky zpracovávat kontrolní cykly, komentáře se budou tvořit společně. Primář Okša byl aktivním členem redakční rady časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca, takže výsledky kontrolních cyklů bylo možno publikovat poměrně rychle také v tomto časopise. Na Slovensku se výrobou kontrolních sér s lidskou maticí zabývala IMUNA Šarišské Michalany, kde o kvalitu sér přímo láskyplně pečovala ing. Jana Jagelková. Tato séra se stala základem interní kontroly kvality ve většině laboratoří tehdejšího Československa. Kromě toho se využívala při standardizaci metod v rámci tehdejší Rady vzájemné hospodářské pomoci i standardizační komise, která opět byla československá. A protože prim. Okša byl i členem standardizační komise na Slovensku, nemohu opomenout při této příležitosti jednu úsměvnou historku. Standardizace enzymů byla velmi komplikovaná záležitost. Za českou stranu ji měl na starosti RNDr. Luděk Zahradníček, za slovenskou pak RNDr. Helena Volárová a další kolegové. Ing. Jagelková potřebovala tehdy ověřit kvalitu sér Exa E (Exatest pro kontrolu stanovení katalytických koncentrací rutinních enzymů). Věděla, že se chystá pracovní schůzka

standardizační skupiny pro anorganické komponenty séra v německém Görlitz. Požádala mě, abych vzala s sebou několik balení Exa E, zda by to němečtí kolegové nedali někomu, kdo by Exa E nezávisle alespoň orientačně ověřil. Slíbila jsem jí to, a tak jednoho dne vyrazila směr Görlitz kolona dvou plně obsazených aut. První z nich řídil RNDr. Kratochvíla, druhé RNDr. Bilyk. Když jsme dorazili na česko-německou hranici, ptali se celníci, co vezeme. Nic zlého netuše jsem řekla, že vezeme darem 2 krabičky kontrolních sér. Zatímco dr. Kratochvíla projel s plně naloženým kufrem diagnostických souprav a kontrol, samozřejmě neproclených, my jsme zůstali na hranici. Než se vše vytelefonovalo, dr. Kratochvíla nám s kolegy zmizel. Naštěstí ho blízko Görlitz zastavilo procesí konané u příležitosti slavnosti

„Božího těla“ a do biochemické laboratoře v Görlitz jsme dorazili společně; standardizace pak mohla zdárně pokračovat.

Primář Okša byl a je člověk neuvěřitelně pracovitý, upřímný, vstřícný a nesobecký. Vzpomínám si, že kdykoliv jsme potřebovali s prof. Hyánkem výsledky slovenských laboratoří pro prezentaci v zahraničí, vždy nám vše ochotně poskytl. Škoda, že vývoj událostí po roce 1989 byl příliš hektický a nenaplnil některé z nadějí, které jsme do vzájemné spolupráce vkládali, a spíše umožnil průchod některým méně kvalitním morálně volním hodnotám. Nicméně nikdy neměl vliv na naše přátelské vztahy a hezké vzpomínky.

Marie Kloudová

Osmdesátiny Vojtecha Okšy

Mohu se samozřejmě mýlit a vidět věci zjednodušeně, ale mé vzpomínky mi vybavují zemitého chlapa, poctivého, pracovitého, s opravdovým zájmem o věc. Hodně práce se vykonalo v sedmdesátých a osmdesátých letech v klinické biochemii. Primář Okša byl prakticky u toho všeho. Jako redaktor, jako pracovník standardizační komise, jako spoluzakladatel externího hodnocení kvality.

Můj speciálně osobní dík patří tomu, že mi velmi pomohl překonat rozpaky nad tím, zda jsem hoděn publikovat, nebo zda mám raději pomlčet o věcech, které jsem chtěl sdělit jiným. Vlídne, i když objektivně přísné, stimulování aktivity začínajících autorů je strašně důležité a člověk na ně nezapomíná ani po létech.

Neměli bychom zapomínat na naše předchůdce. Nemělo by se připustit degenerování paměti na věci pouze aktuální a často pomíjivé. Je třeba ponechat si schopnost nezapomínat na ty, kdo byli před námi, na ty, v jejichž stopách jsme vyšli na svou, později třeba i jinou cestu. Nesměle a s trochou rozpaků bych si přál, aby se to opakovalo i v našem případě, až nám bude osmdesát, a aby byl pro takové opakování důvod. Při psaní těchto několika skromných řádků se mi vybavila věta od Alberta Einsteina: „*Je těžké říci, co je pravda, zato rozpoznat faleš je někdy tak snadné*“.

Já jsem se u pana primáře Okšy s falší nesetkal. A to je podle mých měřítek mnoho, velmi mnoho.

Bedřich Friedecký